

โครงการพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนเด็กไทยพันธุ์

นางชนิษฐา รัตนรังสีมา
นางสาวชนิกา โรจน์สกุลพานิช
สำนักทันตสาธารณสุข

ความเป็นมา

จากโครงการต่างๆที่สำนักทันตสาธารณสุขได้มีการดำเนินการภายใต้หลักการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพและโครงการเด็กไทยทำได้ เกิดขึ้นเนื่องจากบุคลากรสาธารณสุข ครู และนักเรียนในจังหวัดเหล่านี้ สามารถสร้างทีมและร่วมกันทำงานส่งเสริมสุขภาพในเด็กวัยเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อขยายผลให้เกิดแนวทางการจัดกิจกรรมในโรงเรียนอื่นๆให้สามารถเกิดการพัฒนาได้อย่างกว้างขวาง จึงมีแนวคิดให้มีการทำงานในรูปแบบของเครือข่ายโรงเรียน โดยเน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และระบบพี่เลี้ยงในการทำงาน โดยการพัฒนาแนวทางการสร้างเครือข่ายโรงเรียน เพื่อขยายผลสู่การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนอย่างยั่งยืน สำนักทันตสาธารณสุขจึงได้เริ่มสนับสนุนให้เกิดมีการรวมตัวของโรงเรียนในรูปของเครือข่าย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเสริมพลังในการทำงานส่งเสริมสุขภาพของภาคีต่างๆในการทำให้เด็กนักเรียนมีสุขภาพช่องปากที่ดี ภายใต้ชื่อ “เครือข่ายโรงเรียนเด็กไทยพันธุ์” ตั้งแต่ ปี ๒๕๕๐ ได้เกิดเครือข่ายโรงเรียนแล้วทั่วประเทศมากกว่า 10,044 เครือข่าย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อขยายผลให้เกิดแนวทางการจัดกิจกรรมในโรงเรียนอื่นๆให้สามารถเกิดการพัฒนาได้อย่างกว้างขวาง โดยเน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และระบบพี่เลี้ยงในการทำงาน การทำงานในรูปแบบเครือข่ายของโรงเรียนเองเพื่อให้มีโอกาสดำเนินการตั้งเป้าหมายร่วมกัน และช่วยกันนำผลัดกันตาม เพื่อให้การเสริมแรงซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดการขยายผลออกไปได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งจะสามารถขยายความครอบคลุมแนวทางการทำงานในรูปของเครือข่ายในระยะยาว มาจนถึงปัจจุบัน

รวมพลังเครือข่ายพร้อมสู่การขยายผล

จากการสนับสนุนให้มีการรวมตัวของโรงเรียนให้ทำงานร่วมกันในรูปแบบของเครือข่าย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพช่องปากเพื่อเป้าหมายสุขภาพช่องปากของเด็กนักเรียนในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ได้ประสบความสำเร็จที่เกิดเครือข่ายกระจายตัวทั่วประเทศ โรงเรียนเหล่านี้ได้เป็นโรงเรียนที่มีพลังในการทำงานแลกเปลี่ยนกันทำให้เกิดนวัตกรรมและกิจกรรมมากมายในการพัฒนาสุขภาพช่องปากเด็กนักเรียน ซึ่งนับเป็นต้นทุนที่สำคัญในการขยายผลให้เกิดความครอบคลุมทั่วประเทศ

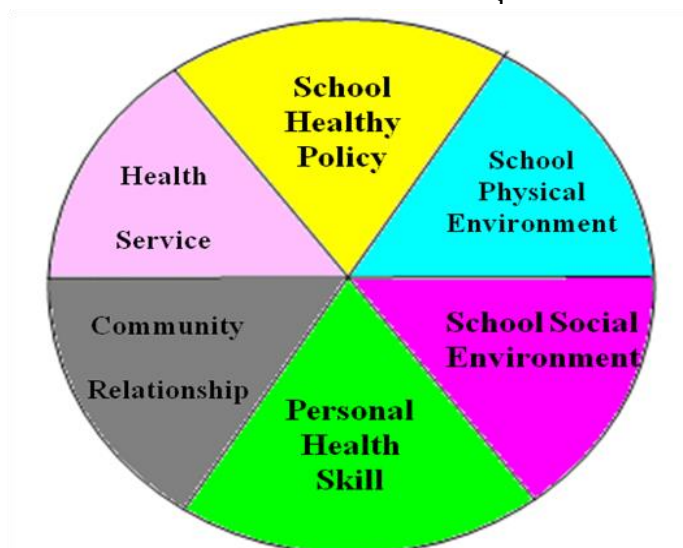
หาเพื่อนร่วมเป็นเครือข่าย

โรงเรียนมีความหลากหลายตามเงื่อนไขของพื้นที่ แต่สิ่งที่มีเหมือนกันในทุกโรงเรียน คือ พลังของเด็กครูและชุมชน ที่จะสร้างสรรค์และร่วมมือกันทำงานเพื่อสุขภาพเด็ก เมื่อโรงเรียนได้มีโอกาสจับมือกันร่วมทำงาน จึงเป็นเหมือนพลังทวีคูณที่ทำให้เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน การร่วมเป็นเครือข่ายเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ ได้แก่ การรวมกลุ่มกันตามความชอบ และสมัครใจในการแลกเปลี่ยน การจัดกลุ่มเครือข่ายตามเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น

“โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ” กลยุทธ์สำคัญในการทำงาน

จากประสบการณ์การจัดกลุ่มเครือข่ายในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนในเครือข่ายเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (ระดับทอง) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีความเข้าใจและเป็นต้นแบบในการทำงานส่งเสริมสุขภาพ จากผลการทำงานแสดงให้เห็นชัดเจนถึงผลสัมฤทธิ์ในการใช้กลยุทธ์ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (ภาพที่ 1) โดยใช้ประเด็นเรื่องของสุขภาพช่องปากเป็นประเด็นในการทำงานร่วมกัน และเกิดตัวอย่างการพัฒนาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนในแต่ละประเด็น ดังแสดงในตารางที่ 1

ภาพที่ 1 แนวคิดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

ตารางที่ 1 ตัวอย่างประเด็นการพัฒนาในเครือข่ายโรงเรียนเด็กไทยฟันดี

นโยบายสาธารณะ ในโรงเรียน	มุ่งเน้นประเด็นการจัดการขนมและเครื่องดื่ม การบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน
การสร้างสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนต่อสุขภาพ	การจัดทำป้ายนิเทศต่างๆ โดยติดตามต้นไม้ “ต้นไม้พูดได้” การไม่วางน้ำตาลในพงเครื่องปรุง การจัดสถานที่แปรงฟัน มุมทันตสุขภาพ
การมีส่วนร่วมของชุมชน	ชมรมคนรักฟัน คปสอ. จัดประชุมแลกเปลี่ยน อสม. ตรวจฟัน
ทิศทางใหม่ ในการจัดบริการ	หน่วยงานทุกภาคส่วนร่วมกันทำงานเป็นทีม บูรณาการงาน ในประเด็นสุขภาพอื่นๆ การจัดบริการโดยให้ชุมชนมีส่วน ร่วม การเน้นการส่งเสริมป้องกันมากขึ้น

ถึงเวลาเปิดโอกาสให้กับโรงเรียนโดยทั่วกัน

ตลอดเวลาที่ผ่านมาได้พิสูจน์แล้วว่า กลยุทธ์การทำงานเป็นเครือข่ายทำให้เกิดการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนอย่างก้าวกระโดด เป็นกลุ่มที่อาจเรียกได้ว่า เป็นแกนนำ ที่มีความสามารถในการขยายเครือข่ายให้มีความกว้างขวางออกไปได้ และทำให้โรงเรียนต่างๆ ที่ไม่มีโอกาสได้เข้าถึงกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพได้มีโอกาสเข้าร่วมโดยมีพี่เลี้ยงและเพื่อช่วยหนุนเสริม เป็นที่คาดหวังผลได้ว่า จะเกิดความยั่งยืนของการทำงานส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน โดยครู นักเรียนและชุมชนเป็นผู้บทบาทสำคัญ เกิดการหนุนเสริมกัน

อย่างเป็นธรรมชาติในกลุ่มของโรงเรียนเอง โดยใช้เรื่องของสุขภาพช่องปากเป็นประเด็นนำ และทันตบุคลากรเองเป็นผู้สนับสนุนด้านวิชาการและเทคโนโลยีในการทำงาน

เครือข่ายโรงเรียนเด็กไทยฟันดี : เป้าหมายที่จะไปถึง

แม้ว่าจะไม่เป็นเรื่องง่ายที่จะทำให้เกิดเครือข่ายโรงเรียนเด็กไทยฟันดีขึ้นทั่วประเทศ หากแต่ไม่ใช่เป้าหมายที่เป็นไปไม่ได้ ปัจจัยที่บ่งชี้ความสำเร็จจากการสรุปทบทเรียน ซึ่งสรุปโดยกลุ่มเครือข่ายแกนนำ คือการมีแผนงานชัดเจน มีการพัฒนาระบบการประสานงานเครือข่าย มีจัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างเครือข่าย จัดกิจกรรมประชุม/กำหนดนโยบายสาธารณะให้ความรู้แก่ครอบครัว/ชุมชน/ร้านค้าและสิ่งสำคัญ คือ งบประมาณ ซึ่งสนับสนุนโดยท้องถิ่นเอง

ดังนั้นในการขยายผลในระยะต่อไป จึงได้มีการกำหนดแนวทางไว้ดังนี้

- เครือข่ายขยายผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อเนื่อง
- แสวงหาความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ชุมชน/ผู้ประกอบการ
- กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มให้เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ในประเด็นสุขภาพ
- กรมนามัยสนับสนุนด้านวิชาการและนิเทศติดตามเครือข่าย
- กรมนามัยจัดให้มีเวทีวิชาการระดับประเทศเพื่อนำเสนอผลและเผยแพร่กระบวนการทำงานของเครือข่าย

เวทีแลกเปลี่ยนเครือข่ายเด็กไทยฟันดี

เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องประชาสัมพันธ์ผลงานของเครือข่ายที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้เครือข่ายโรงเรียนเด็กไทยฟันดี สำนักทันตสาธารณสุข กรมนามัย จะจัดให้มีการเวทีแลกเปลี่ยนและมอบประกาศเกียรติคุณแก่โรงเรียนที่ผ่านการคัดเลือกตามเกณฑ์ เป็นเวทีระดับประเทศในเดือนกุมภาพันธ์ ทุกปี โดยแนวทางของการคัดเลือกเครือข่ายที่เป็นแหล่งเรียนรู้ประกอบด้วย

1. มีการรวมกลุ่มของโรงเรียนและทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ
2. มีกิจกรรมดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสุขภาพช่องปาก
3. มีกลไกการสนับสนุนจาก CUP ในการดำเนินงานของเครือข่าย
4. มีข้อมูลแสดงผลผลิต/ผลลัพธ์ในการพัฒนาเครือข่ายที่สามารถนำเสนอเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ทั้งนี้ ทางศูนย์อนามัยเขต ของกรมนามัยจะได้ประสานงานกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในการชี้แจงและสนับสนุนให้เครือข่ายสามารถดำเนินงานได้ตามเกณฑ์ ดังกล่าว